EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 29. 5. 2024
COM(2024) 212 final

OZNÁMENIE KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

o hodnotení mechanizmu Únie v oblasti civilnej ochrany – Posilňovanie pripravenosti EÚ na núdzové situácie

Obsah

1. Úvod – mechanizmus Únie v oblasti civilnej ochrany, posilnenie pripravenosti EÚ 2
2. Dosahovanie výsledkov napriek výzvam. Nové hrozby na obzore 2
3. Zistenia hodnotenia – UCPM funguje v meniacej sa situácii v oblasti rizík 6
4. Pohľad do budúcnosti – poučenie z minulosti s cieľom posilniť schopnosť EÚ čeliť krízam 7
5. Záver 10

1. Úvod – mechanizmus Únie v oblasti civilnej ochrany, posilnenie pripravenosti EÚ

Pre obyvateľstvo postihnuté katastrofou je civilná ochrana[1] záchranným lanom. Keď kríza presahuje kapacitu jednej krajiny, mechanizmus Únie v oblasti civilnej ochrany (ďalej len „UCPM“)[2] je operatívnym základom, ktorý uľahčuje kolektívnu reakciu Európy v rámci jej hraníc aj mimo nich.

Zatiaľ čo v hodnotenom období 2017 – 2022 bolo viac ako 500 aktivácií UCPM, len v rokoch 2020 až 2022 bol UCPM aktivovaný pri viac ako 320[3] príležitostiach, čo predstavuje päťnásobný nárast v porovnaní s priemerom za predchádzajúce desaťročie. Tento nárast zdôrazňuje čoraz väčší význam UCPM pri posilňovaní pripravenosti Únie na núdzové situácie na všetkých úrovniach.

V roku 2021 bola Cena európskej ombudsmanky za dobrú správu vecí verejných udelená za výnimočný prínos GR ECHO a ESVČ, ktorých mimoriadne úsilie uľahčilo repatriáciu viac ako pol milióna občanov EÚ, ktorí uviazli na celom svete počas pandémie COVID-19.

To je príkladom kľúčovej úlohy, ktorú zohrávajú inštitúcie a agentúry EÚ v rámci UCPM pri podpore a dopĺňaní činnosti členských štátov v čase krízy. Ochrana našej spoločnosti, prírody a kultúrneho dedičstva v podstate závisí od našej schopnosti predchádzať budúcim katastrofám a pripraviť sa na ne. Civilná ochrana nefunguje izolovane; vyžaduje si spoločné úsilie, odstránenie bariér a spoluprácu v rámci súdržnej Únie s cieľom posilniť našu kolektívnu odolnosť a pripravenosť.

V tomto oznámení sa načrtávajú vyvíjajúce sa potreby a výzvy, ktorým čelí civilná ochrana v Európe, a formulujú sa odporúčania na zvýšenie účinnosti v rámci UCPM v oblasti prevencie, pripravenosti a reakcie pri zvládaní katastrof.

2. Dosahovanie výsledkov napriek výzvam. Nové hrozby na obzore

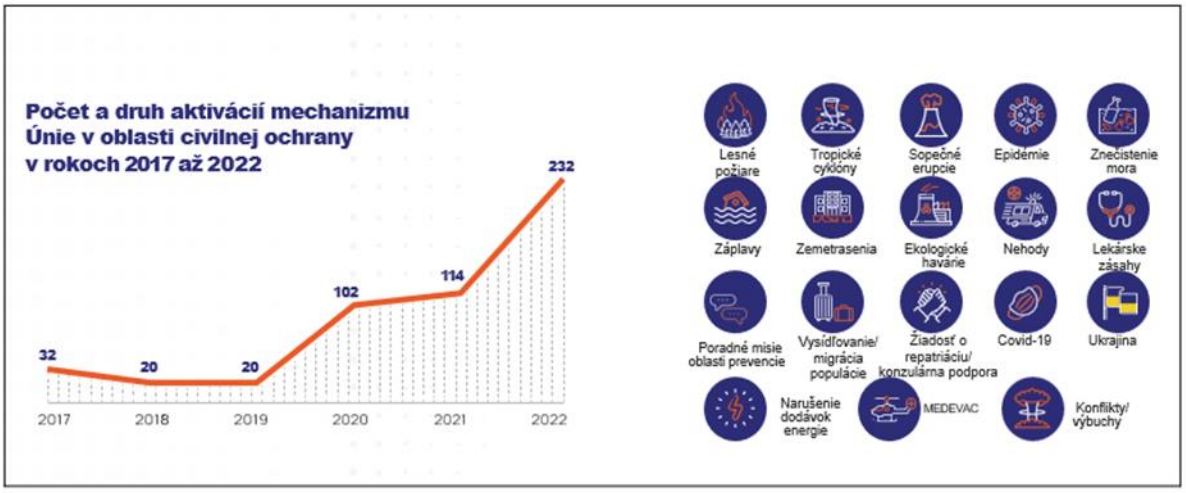
Situácia v oblasti rizík v Európe sa dramaticky vyvíja. EÚ dnes čelí viacerým súbežným výzvam a hrozbám rôznej povahy a rastúcej zložitosti. Nárast počtu konfliktov, katastrof spôsobených ľudskou činnosťou a prírodných katastrof vrátane extrémnych poveternostných javov a meniaci sa charakter bezpečnostných rizík čoraz viac ohrozujú štruktúru riadenia rizika katastrof v EÚ a schopnosť UCPM účinne fungovať. Stabilný nárast počtu aktivácií UCPM v posledných rokoch naznačuje, že tento trend bude pokračovať aj naďalej.

[1] Civilná ochrana spočíva v poskytnutí núdzovej pomoci pod záštitou vládnych orgánov pri príprave na katastrofu v Európe a vo svete alebo bezprostredne po takejto katastrofe.

[2] Na mechanizme Únie v oblasti civilnej ochrany sa zúčastňuje 27 členských štátov a desať tretích krajín (Albánsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Island, Moldavsko, Nórsko, Severné Macedónsko, Srbsko, Turecko a Ukrajina).

[3] Hoci sa aktivácia mechanizmu zo strany Ukrajiny v roku 2022 v súvislosti s vojnou započítala iba raz, zahŕňa viac ako 120 aktualizovaných žiadostí o pomoc.

Obrázok 1 – Počet a typy aktivácií UCPM

Graf (vľavo) znázorňuje rastúci počet aktivácií UCPM od roku 2017 do roku 2022. Obrázky (vpravo) ilustrujú typy kríz, ktoré UCPM riešil v rovnakom období.

Päť kľúčových rozmerov uvedených nižšie je príkladom tejto vyvíjajúcej sa situácie v oblasti rizík a preukazuje, ako UCPM už využíva svoju schopnosť prispôsobiť sa a celý súbor nástrojov na riešenie rizík v týchto rozmeroch. Očakáva sa však, že vyvíjajúce sa riziká budú mať v budúcnosti významnejší vplyv na Európu, čo pravdepodobne prehĺbi rozdiely v spôsobe, akým Európa riziká rieši.

2.1. Orientácia v zložitosti: koordinované odpovede na vznikajúce krízy

V hodnotení sa zdôraznila pozoruhodná flexibilita UCPM pri prispôsobovaní sa vyvíjajúcim sa výzvam[4]. Rýchle úpravy vykonané v právnych predpisoch EÚ s cieľom zohľadniť nástroje GR ECHO boli uvedené ako hlavné príklady tejto flexibility. V tejto súvislosti v dôsledku pandémie COVID-19 veľká väčšina zainteresovaných strán[5] na vnútroštátnej úrovni aj na úrovni EÚ považovala za významný úspech výrazné zvýšenie kapacity na vytváranie zdravotníckych zásob v rámci rescEU.

Počas hodnotiaceho obdobia sa ukázalo, že ERCC zohrávalo kľúčovú koordinačnú úlohu medzi orgánmi civilnej ochrany, zdravotníctva a konzulárnymi orgánmi, ako aj medzi ministerstvami zahraničných vecí v členských štátoch a zúčastnených štátoch spolu s ESVČ a delegáciami EÚ. Okrem toho spolu s generálnym tajomníkom uľahčovalo koordináciu medzi riaditeľstvami Európskej komisie, ESVČ a Radou. Táto medziodvetvová spolupráca sa ukázala ako kľúčová pri riešení dôsledkov pandémie COVID-19 vrátane zabezpečenia dodávok zdravotníckych potrieb a logistickej podpory konzulárnej pomoci pri repatriácii občanov EÚ, ktorí uviazli v tretích krajinách. V tejto súvislosti boli kľúčovými faktormi úspechu inovačné prístupy a schopnosť prispôsobiť sa novým situáciám.

2.2. Dynamické výzvy: prispôsobenie mapovania rizík a systémov včasného varovania

Osobitná špecializovaná skupina vedcov, ktorí sa podieľali na hodnotení UCPM, identifikovala oblasti, ktoré si vyžadujú zlepšenie účinnosti systémov včasného varovania pri

[4] Väčšina respondentov v prieskume s orgánmi členských štátov (ICF, nezávislá podporná štúdia UCPM 2017 – 2022).
[5] Prieskum s orgánmi členských štátov a inštitúciami EÚ (ICF, nezávislá podporná štúdia UCPM 2017 – 2022).

zvyšovaní pripravenosti na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ. Systém včasného varovania by sa mohol revidovať najmä s cieľom:

1. Zabezpečiť, aby **informácie boli menej roztrieštené** v rámci EÚ a domácich systémov včasného varovania: niekoľko zainteresovaných strán poukázalo na problém spravovať veľké množstvo informácií z rôznych systémov, čo sťažuje rýchle vykonávanie odborných hodnotení počas závažných udalostí. Okrem toho by systém včasného varovania na úrovni EÚ mohol systematickejšie ovplyvňovať vnútroštátne systémy včasného varovania[6];

2. **Pokryť viac nebezpečenstiev**: riziká, ktoré systémy včasného varovania a monitorovania najúčinnejšie pokrývajú, sú prírodné požiare, povodne a suchá, a to vďaka monitorovaniu v takmer reálnom čase. Monitorovanie povodní, núdzových zdravotných situácií a iných katastrof spôsobených ľudskou činnosťou by sa však mohlo zlepšiť a zefektívniť[7].

2.3. Naliehavé odpovede: mobilizácia zdrojov v prípade závažných a cezhraničných prírodných katastrof

V lete 2023 Európu sužovali vlny horúčav, rekordné prírodné požiare a katastrofické povodne. Často k nim dochádzalo súčasne a zapadali do širšieho modelu extrémnej klimatológie. V júli a auguste 2023 dosiahli globálne teploty rekordne vysoké hodnoty, čím prekročili prahovú hodnotu 1,5 °C stanovenú v Parížskej dohode. To slúži ako náhľad na možné priemerné letné podmienky v budúcnosti, ak sa neprijmú opatrenia v oblasti klímy.

Zo zistení hodnotenia vyplynulo, že predbežné rozmiestnenie hasičov v roku 2021 malo pozitívny vplyv na uľahčenie výmeny poznatkov medzi hasičmi v regiónoch postihnutých lesnými požiarmi. Tento prístup bol tiež prijatý ako nástroj na zvýšenie účinnosti reakcií. V roku 2021 boli hasiči predbežne rozmiestnení v Grécku, aby pomohli v letnej sezóne lesných požiarov. Po pozitívnej spätnej väzbe od členských štátov a zúčastnených štátov bola táto iniciatíva obnovená, pričom 11 členských štátov sa zaviazalo vyslať takmer 450 hasičov do Francúzska, Grécka a Portugalska v rámci príprav na nadchádzajúcu sezónu lesných požiarov.

Okrem toho sa v hodnotení zdôraznilo, že veľká väčšina zainteresovaných strán ocenila flexibilitu UCPM a, čo je dôležitejšie, jeho schopnosť rýchlo sa prispôsobiť novým situáciám a reagovať na ne. Zavedenie rezervy rescEU spolu s nedávnym pohotovým rozhodnutím o rozšírení leteckej flotily rescEU sa označilo za pozoruhodnú ukážku flexibility a inovačných schopností UCPM udržať si relevantnosť. Ocenila sa aj prispôsobivosť programu odbornej prípravy UCPM a EU MODEX, ktorá sa považuje za dôkaz flexibility UCPM.

[6] V tejto súvislosti jeden vnútroštátny orgán poznamenal, že niektoré krajiny lepšie zosúladili svoje vnútroštátne systémy so systémom včasného varovania EÚ. Zdôraznil pozoruhodný prípad počas prívalových povodní v roku 2021 v Nemecku, keď boli k dispozícii informácie o včasnom varovaní na európskej úrovni, ale miestne a regionálne samosprávy o tomto systéme a rozsahu očakávaných povodní nevedeli.

[7] Nedávnym príkladom pôsobenia UCPM v tejto oblasti je spolufinancovanie nového systému včasného varovania proti všetkým nebezpečenstvám pre štátnu požiarnu a záchrannú službu Lotyšska. Medzi kľúčové výsledky projektu patrila štúdia uskutočniteľnosti porovnávajúca rôzne riešenia, ktoré by mohli poskytnúť telekomunikačné spoločnosti, prieskum medzi obyvateľstvom s cieľom zistiť úroveň informovanosti lotyšského obyvateľstva o katastrofách a koncepcia architektúry navrhovaného systému vrátane požadovanej infraštruktúry a interoperability.

2.4. Vyvíjajúce sa riziká a bezpečnostné hrozby, ktoré si vyžadujú zvýšené schopnosti reakcie

Reakcia na útočnú vojnu Ruska proti Ukrajine vyvolala doteraz najväčšiu aktiváciu UCPM vrátane zložitých logistických operácií. Ukrajina 15. februára 2022 aktivovala UCPM v rámci príprav na rozsiahlu núdzovú situáciu a následne aktualizovala svoju pôvodnú žiadosť. Žiadosti zahŕňali okrem iného zdravotnícky materiál, potraviny, núdzové prístrešky, protipožiarne zariadenie, IT a komunikačné vybavenie, prístroje na ochranu kultúrneho dedičstva, protiopatrenia v oblasti CBRN a poľnohospodárske potreby.

ERCC podporilo Poľsko, Rumunsko a Slovensko pri zriaďovaní logistických centier UCPM[8], v ktorých sa prichádzajúca pomoc prijímala, konsolidovala a následne odosielala na Ukrajinu. Okrem toho bol v Belgicku v reakcii na značný záujem súkromných spoločností v nadväznosti na kampaň Komisie „Stojíme pri Ukrajine“ zriadený pilotný projekt na sprostredkovanie darov zo súkromného sektora v rámci rescEU.

V reakcii na rastúci dopyt po lekárskej starostlivosti Európska komisia (GR ECHO a GR SANTE) zaviedla štandardný operačný postup pre zdravotnícky odsun (MEDEVAC) vysídlených osôb z Ukrajiny. Poľsko, Moldavsko, Slovensko a Ukrajina požiadali o podporu operácií zdravotníckeho odsunu zo svojich príslušných krajín do iných európskych krajín s dostupnou nemocničnou kapacitou.

Okrem toho cieľom iniciatívy na vytváranie scenárov[9] je poskytnúť komplexné dôkazy pre ďalšie zlepšenia v rámci UCPM, aby bolo možné riešiť predpokladané výzvy vyvíjajúcej sa situácie v oblasti rizík v Európe vrátane kaskádových účinkov bezpečnostných hrozieb, ktoré môžu viesť k zvýšenej pravdepodobnosti katastrof s veľkým dosahom, medziodvetvových a viacnárodných katastrof. Scenáre v podstate potvrdzujú potrebu dodatočných zdrojov, úprav existujúceho fungovania UCPM počas celého cyklu riadenia núdzových situácií a súvisiacich úprav právneho rámca UCPM.

2.5. Ochrana zraniteľných osôb: riešenie vplyvu katastrof na zraniteľné skupiny

Klimatické riziká neúmerne ovplyvňujú zraniteľné skupiny obyvateľstva v dôsledku sociálno-ekonomických faktorov, ako sú príjem, pohlavie, vek, zdravotné postihnutie, zdravie a sociálne vylúčenie, pričom už existujúce znevýhodnenia ešte viac sťažujú schopnosť zraniteľných skupín zotaviť sa z katastrof[10]. Rodovo motivované a sexuálne násilie, nenávistné prejavy a xenofóbia sú zdokumentované od začiatku útočnej vojny Ruska proti Ukrajine.

V tejto súvislosti a v kontexte odporúčania a oznámenia Komisie o „cieľoch Únie týkajúcich sa odolnosti voči katastrofám“[11] sa Komisia zasadzovala za systematické zvažovanie špecifických potrieb ľudí v zraniteľných situáciách vrátane ľudí so zdravotným postihnutím a detí v rámci vnútroštátnych systémov včasného varovania.

---

[8] Finančná podpora tovaru poskytovaného prostredníctvom centier.

[9] Vykonáva sa podľa článku 10.1 rozhodnutia č. 1313/2013/EÚ.

[10] Európska komisia, oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Riadenie klimatických rizík – ochrana osôb a prosperity, COM/2024/91 final, <b04a5ed8-83da-4007-9c25-1323ca4f3c92_en (europa.eu)>.

[11] Odporúčanie Komisie z 8. februára 2023 o cieľoch Únie týkajúcich sa odolnosti voči katastrofám, 2023/C 56/0, <EUR-Lex – 32023H0215(01) – SK – EUR-Lex (europa.eu)>; Európska komisia, Oznámenie o cieľoch Európskej únie týkajúcich sa odolnosti voči katastrofám: spoločný postup pri riešení budúcich núdzových situácií, COM/2023/61 final, < EUR-Lex - 52023DC0061 - EN - EUR-Lex (europa.eu)>.

3. Zistenia hodnotenia – UCPM funguje v meniacej sa situácii v oblasti rizík

Vyššie opísaná nová skutočnosť riadenia núdzových situácií poskytla pre UCPM množstvo možností na preukázanie jeho efektívnosti a účinnosti ako nástroja núdzovej pomoci, ktorý môže ešte viac posilniť odolnosť Európy voči zložitým, dlhotrvajúcim a príležitostne súbežným krízam. Hlavné zistenia výkonnosti UCPM v období 2017 – 2022 zdôrazňujú toto posúdenie.

Hlavné zistenia výkonnosti UCPM z hodnotenia za roky 2017 – 2022

1. UCPM sa prispôsobil meniacim sa tlakom a požiadavkám a úspešne si zachoval vysokú mieru odozvy napriek rastúcemu počtu aktivácií;
2. UCPM preukázal flexibilitu pri prispôsobovaní sa vyvíjajúcim sa potrebám v teréne a nepredvídaným udalostiam. Kľúčovým faktorom úspechu boli inovatívne riešenia na nové rozmery kríz;
3. UCPM posilnil svoj rozmer prevencie a pripravenosti, čím zvýšil nákladovú účinnosť;
4. UCPM prispel k zlepšeniu pripravenosti na katastrofy na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ;
5. UCPM pomohol posilniť spoluprácu medzi aktérmi civilnej ochrany a netradičnými aktérmi v oblasti zvládania katastrof;
6. UCPM prispel k zvýšeniu povedomia o katastrofách v rámci spoločenstva v oblasti civilnej ochrany;
7. mapovanie rizík prostredníctvom prehľadu rizík na úrovni EÚ prispelo k posilneniu prevencie katastrof, hoci pretrvávajú problémy v oblasti porovnateľnosti a dostupnosti údajov;
8. UCPM uľahčil cezhraničnú spoluprácu medzi EÚ, členskými a zúčastnenými štátmi v oblasti pripravenosti a reakcie na katastrofy;
9. GR ECHO a vnútroštátne orgány civilnej ochrany čelia obmedzeným zdrojom a značnému pracovnému zaťaženiu.

Okrem toho sa v hodnotení ukázalo, že vyvíjajúca sa situácia v oblasti rizík a hrozieb preverila aj limity UCPM. S týmto posúdením sa stotožňuje aj Európska rada, pokiaľ ide o širší európsky systém krízového riadenia. Vo viacerých záveroch Rady z rokov 2023[12] a 2024[13] sa uznávajú výzvy, ktoré predstavujú medziodvetvové a cezhraničné krízy a prírodné katastrofy a katastrofy spôsobené ľudskou činnosťou, ktoré sa navyše zhoršujú v dôsledku predpokladaného nárastu klimatických rizík.

Celkovo sa kladie dôraz na posilnenie odolnosti Európy v strategických oblastiach prostredníctvom prístupu k pripravenosti a reakcii zohľadňujúceho všetky riziká využitím príslušných mechanizmov vrátane UCPM. Okrem toho schopnosť zachovať spoločenské funkcie závisí od toho, či členské štáty systematicky začlenia prístup zohľadňujúci všetky riziká do všetkých relevantných politík, čím sa zabezpečí odolnosť už v štádiu návrhu[14]. Prvá obranná línia pri riadení rizík spočíva v politikách, pomocou ktorých možno znížiť zraniteľnosť a obmedziť expozíciu osôb[15]. V tejto súvislosti je úsilie o adaptáciu na zmenu klímy a jej zmiernenie kľúčové pri posilňovaní odolnosti a schopnosti EÚ reagovať na krízu. Vzhľadom na vyššie uvedené politické riadenie sa kľúčovým záujmom stalo zabezpečenie

[12] Zasadnutie Európskej rady z 29. a 30. júna 2023 a 26. a 27. októbra 2023.
[13] Zasadnutie Európskej rady z 21. a 22. marca 2024.
[14] Štrukturálne rozhodnutia, ako sú rozhodnutia o priestorovom plánovaní, by mali zohľadňovať všetky relevantné riziká a mali by ich schvaľovať vnútroštátne orgány zodpovedné za odolnosť kritickej infraštruktúry a subjektov.
[15] COM(2024) 91 final.

udržateľného fungovania existujúceho modelu riadenia núdzových situácií v rámci UCPM. Zároveň sa uznáva potreba ďalej pripraviť UCPM na nové nebezpečenstvá a riziká v rámci inkluzívnejšieho prístupu zohľadňujúceho všetky riziká v širšej štruktúre krízového riadenia v Európe.

Podobne aj v nezávislom vedeckom odporúčaní o strategickom krízovom riadení v EÚ, ktoré vydala skupina hlavných vedeckých poradcov EÚ[16] , sa dospelo k záveru, že účinné krízové riadenie zahŕňa posilnenie správy EÚ, zvýšenie odolnosti infraštruktúry, optimalizáciu finančných zdrojov, podporu spoločenskej spolupráce a zabezpečenie dostupných údajov pre účinnú komunikáciu.

Strategické krízové riadenie v EÚ: zlepšovanie prevencie, pripravenosti, reakcie a odolnosti EÚ v súvislosti s krízami

V nezávislom vedeckom odporúčaní o strategickom krízovom riadení v EÚ, ktoré vydala skupina hlavných vedeckých poradcov kolégia európskych komisárov, sa konštatovalo, že EÚ by mala:

1. vypracovať plán na vytvorenie synergií medzi existujúcimi právnymi predpismi a nástrojmi;
2. reagovať na kaskádové a cezhraničné krízy posilnením správy v oblasti strategického krízového riadenia;
3. zvýšiť odolnosť kritických infraštruktúr voči kaskádovým účinkom;
4. zvýšiť rozšíriteľnosť, rýchlosť zavedenia a efektívnosť existujúcich finančných nástrojov a zdrojov EÚ;
5. úzko spolupracovať so spoločnosťou s cieľom účinne zvládať krízové situácie a
6. poskytovať interoperabilné, kvalitné údaje a zrozumiteľné informácie na účely krízového riadenia.

Okrem uznanej potreby posilniť odolnosť Európy voči otrasom na politickej úrovni sa deväť z desiatich Európanov domnieva, že je dôležité, aby EÚ pomáhala pri koordinácii reakcie na katastrofy v EÚ a iných krajinách[17]. 94 % občanov Európskej únie sa ďalej domnieva, že ak dôjde ku katastrofe v niektorej krajine EÚ, ktorá je príliš veľká na to, aby ju zvládla sama, ostatné krajiny EÚ by mali poskytnúť pomoc.

4. Pohľad do budúcnosti – poučenie z minulosti s cieľom posilniť schopnosť EÚ čeliť krízam

Škody spôsobené katastrofami masívne rastú, zatiaľ čo celková schopnosť absorbovať takéto šoky a zotaviť sa z nich je obmedzená. EÚ preto čelí výzve zabezpečiť, aby bol európsky prístup ku krízovému riadeniu „odolný voči budúcim zmenám“. To si vyžaduje silný UCPM, ktorý sa dokáže prispôsobiť neustále sa meniacemu rizikovému prostrediu. V reakcii na to Komisia vypracovala päť strategických odporúčaní.

Odporúčanie 1 – posilniť spôsobilosti UCPM operatívne reagovať

[16] Európska komisia, Generálne riaditeľstvo pre výskum a inováciu, *Strategické krízové riadenie v EÚ – Zlepšovanie prevencie, pripravenosti, reakcie a odolnosti EÚ v súvislosti s krízami*, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2777/517560>.

[17] Európska komisia, Civilná ochrana – Eurobarometer (február 2024), 2977 / SP541, <civilná ochrana EÚ – február 2024 – prieskum Eurobarometra (europa.eu)>.

Úspech UCPM závisí predovšetkým od spôsobilostí členských štátov. Tento základ treba ďalej posilňovať a zároveň podporovať hlbšiu angažovanosť v rámci európskeho zoskupenia v oblasti civilnej ochrany (ďalej len „ECPP“) a rescEU. Je nevyhnutné vybaviť ECPP aj rescEU tak, aby boli schopné účinne riešiť cezhraničné a rozsiahle riziká budúcnosti.

Spôsobilosti UCPM by sa mali posilniť na základe nedostatkov zistených prostredníctvom spoločnej analýzy scenárov a komplexného posúdenia potrieb na európskej úrovni, pričom by sa malo zohľadniť prepojenie civilnej ochrany a bezpečnosti a jeho budúce potreby interoperability ako dôležité strategické usmernenie do budúcnosti. V sektoroch, v ktorých sú identifikované spoločné potreby a riziká, je ďalšie rozšírenie rescEU nákladovo najefektívnejšou alternatívou, ako aj dynamickým prejavom európskej solidarity a záväzku EÚ v oblasti kolektívnej odolnosti a reakcie.

Okrem toho musí byť UCPM schopný neustále sa prispôsobovať vyvíjajúcim sa technológiám a zohrávať vedúcu úlohu pri vývoji a podpore efektívnych a účinných nástrojov a nástrojov reakcie na katastrofy.

Odporúčanie 2 – zlepšiť prevenciu a pripravenosť EÚ prostredníctvom medziodvetvovej koordinácie, prístupu zohľadňujúceho všetky riziká a silného Koordinačného centra pre reakcie na núdzové situácie

Je nevyhnutné aktívne zapojenie všetkých príslušných zainteresovaných strán do všetkých fáz prevencie katastrof, pripravenosti a reakcie na ne v rámci prístupu zahŕňajúceho celú spoločnosť/zohľadňujúceho všetky riziká. ERCC preukázalo svoju schopnosť úzko spolupracovať s rôznymi útvarmi počas zložitých núdzových a krízových situácií (najmä v oblastiach, ako sú CBRN, civilno-vojenské, kybernetické, hybridné a zdravotnícke operácie, logistická podpora konzulárnej pomoci a zmena klímy). Rozdrobenie sa na ďalšie štruktúry sektorovej reakcie nie je vhodné na riešenie zložitých scenárov, a preto by sa mu bolo treba vyhnúť. Povýšenie ERCC ako medziodvetvového krízového strediska Komisie by spojilo odvetvové odborné znalosti z rôznych oblastí politiky, čím by sa zabezpečila komplexná operačná súdržnosť a účinnosť v rámci lepšie integrovaného systému reakcie EÚ na krízu.

V dôsledku toho je dôležité zabezpečiť, aby boli všetky procesy EÚ a vnútroštátne procesy zosúladené[18] s cieľom zabezpečiť odolnosť už v štádiu návrhu. Pilier prevencie UCPM sa musí lepšie prepojiť s inými politikami a programami EÚ, ktoré môžu ovplyvniť spoločenskú odolnosť.

Okrem toho si riešenie civilných katastrof bezpečnostnými alebo obrannými zložkami vyžaduje systematickú koordináciu medzi civilnými, bezpečnostnými a obrannými orgánmi vo všetkých fázach cyklu zvládania katastrof. Civilná a vojenská pripravenosť by sa mali dopĺňať a mali by zahŕňať celú spoločnosť. ERCC by malo zintenzívniť spoluprácu s NATO, ESVČ a OSN (OCHA), čím by sa uľahčila hladká reakcia na núdzové situácie súvisiace s klímou alebo konfliktné situácie. To isté platí pre výmenu s vybranými medzinárodnými organizáciami a krajinami, ktoré disponujú špecializovanými znalosťami a kapacitami rozhodujúcimi pre zvládanie veľkých katastrof.

[18] Vrátane využitia Nástroja technickej podpory (TSI) a programu Európskej komisie Horizont Európa.

Okrem toho by sa malo zintenzívniť úsilie o zvýšenie zapojenia súkromného sektora na úrovni EÚ do špecializovaných úloh civilnej ochrany súvisiacich s prevenciou, pripravenosťou a reakciou. To zahŕňa vytvorenie dohôd o strategickej spolupráci s príslušnými súkromnými subjektmi v rámci jasne vymedzeného rozsahu pôsobnosti.

Odporúčanie 3 – zjednodušiť výmenu poznatkov a odborných znalostí v oblasti identifikácie rizika a včasného varovania

Celoúniové, cezhraničné, viacnárodné a medziodvetvové katastrofy musia zaujať významnejšie miesto v príslušných európskych a vnútroštátnych posúdeniach rizík. To možno dosiahnuť rozšírením analýzy základných faktorov rizík a nových hrozieb, využitím existujúcich zdrojov naprieč odvetviami na úrovni EÚ aj na vnútroštátnej úrovni a využitím poznatkov a odborných znalostí, ktoré sú dostupné od tretích strán. Mohlo by sa to odraziť v komplexnejšom prehľade rizík EÚ, ktorý by prepojil všetky sektory[19].

Okrem toho by sa mala zvýšiť výmena poznatkov medzi vnútroštátnymi orgánmi civilnej ochrany, najmä pokiaľ ide o vysoko špecializované odborné znalosti týkajúce sa katastrof s nízkou pravdepodobnosťou a veľkým vplyvom. Preto je nevyhnutné posilniť výmenu informácií a interoperabilitu systémov včasného varovania vo všetkých členských štátoch s prístupom zohľadňujúcim všetky riziká. UCPM/ERCC má dobrú pozíciu na koordináciu tohto úsilia.

Flexibilná a komplexná európska štruktúra zvládania katastrof si okrem toho vyžaduje systematickejšiu výmenu poznatkov na všetkých úrovniach. UCPM by sa mal ďalej posilňovať s cieľom prepojiť vedecké inštitúcie a členské štáty a sprístupniť vedecké poznatky všetkým príslušným zainteresovaným stranám.

Úloha Komisie pri komunikácii o rizikách katastrof a krízových situáciách by mala byť úplne integrovaná naprieč všetkými útvarmi, aby prinášala pridanú hodnotu pre členské štáty a občanov Európskej únie.

Odporúčanie 4 – zohľadniť a riešiť potreby zraniteľných skupín v rámci existujúcich dohôd týkajúcich sa prevencie, pripravenosti a reakcie

Nedávne udalosti, ako sú povodne, lesné požiare a útočná vojna Ruska proti Ukrajine, ukázali, že zraniteľné skupiny trpia počas veľkých katastrof neúmerne. Je veľmi dôležité, aby sa v rámci existujúcich dohôd v oblasti prevencie, pripravenosti a reakcie viac zohľadňovali a riešili potreby týchto zraniteľných skupín, najmä osôb so zdravotným postihnutím, starších ľudí a marginalizovaných komunít.

To možno dosiahnuť rôznymi opatreniami vrátane prispôsobených systémov včasného varovania a mechanizmov varovania, ktorými sa zabezpečí dostupnosť, jasnosť a realizovateľnosť varovných hlásení a ich poskytovanie vo viacerých jazykoch, aby sa dostali ku všetkým skupinám obyvateľstva, vykonávania prispôsobených opatrení v oblasti pripravenosti a reakcie, systematického začleňovania zraniteľných skupín do posudzovania rizík a posilnenia ich zastúpenia pri plánovaní riadenia rizika katastrof.

[19] Mala by sa posilniť úloha služby riadenia mimoriadnych situácií programu Copernicus na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni. Po spustení bude nová satelitná služba núdzového varovania Galileo (EWSS) predstavovať dôležitý doplnok k existujúcim systémom včasného varovania.

Odporúčanie 5 – posilniť rozpočet a zvýšiť synergie a integráciu do príslušných nástrojov EÚ s cieľom zabezpečiť dlhodobé európske zvládanie katastrof naprieč odvetviami a hranicami

Je nevyhnutné zabezpečiť, aby investície EÚ v rámci UCPM boli efektívne a účinné a aby sa zameriavali na udržateľnosť s cieľom dosiahnuť dlhodobý pozitívny vplyv na odolnosť Európy a život občanov Európskej únie. Okrem toho je nevyhnutné posilniť rozpočet, ak sa preukáže, že investície na európskej úrovni sú nákladovo efektívne a prinášajú pridanú hodnotu.

Európske riadenie rizika katastrof sa musí navyše začleniť do všetkých príslušných nástrojov financovania EÚ. Vzhľadom na rastúce riziko katastrof a jeho vplyv na hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj v EÚ je dôležité zabezpečiť, aby sa riadenie rizika katastrof uplatňovalo ako investičná priorita vo všetkých príslušných programoch financovania z prostriedkov EÚ. Každé euro vynaložené v tejto oblasti ušetrí značné sumy na nákladoch na reakciu, ktoré sú zjavné najmä v súvislosti s prírodnými požiarmi (približne 2 miliardy EUR ročne).

UCPM si okrem toho vyžaduje doplnenie svojho existujúceho rámca v zmysle väčšej flexibility, aby mohol prispôsobovať svoju reakciu a podmienky financovania pri riešení mimoriadnych potrieb v zložitých alebo dlhotrvajúcich krízových scenároch, prípadne prostredníctvom osobitných mechanizmov núdzového financovania. Orgány civilnej ochrany, členské štáty a Komisia by mali prospech zo zjednodušených mier spolufinancovania a flexibilnejších postupov priameho obstarávania. Tieto opatrenia by v konečnom dôsledku posilnili agilitu UCPM a schopnosť včas poskytnúť na mieru prispôsobenú reakciu na krízy.

5. Záver

S cieľom reagovať na novú európsku skutočnosť nastal čas, aby Komisia ďalej rozvíjala integrovaný prístup krízového riadenia schopný spojiť všetky príslušné útvary Komisie, aby pracovali koordinovane a účinne podporovali a dopĺňali úsilie členských štátov v celom kontexte prevencie, pripravenosti a reakcie. V dôsledku toho by tento posilnený prístup mal podporiť prevenciu, posilniť pripravenosť a uľahčiť rýchlu a účinnú reakciu na katastrofy na úrovni členských štátov aj Únie.

Na úrovni Komisie je potrebný horizontálny prístup s cieľom zlepšiť súdržnosť, zabrániť duplicite a prekrývaniu a zároveň využiť potenciálne synergie. ERCC je prirodzený a najkompetentnejší koordinačný orgán na pochopenie, analýzu, koordináciu a mobilizáciu opatrení vo všetkých príslušných odvetviach a rozmeroch zvládania katastrof. Fragmentácia na množstvo nástrojov v rôznych útvaroch by viedla k neefektívnosti a možnej duplicite, čo by bránilo integrovanému, odolnému a efektívnemu európskemu krízovému riadeniu, ktoré občania Európskej únie očakávajú.

Okrem toho Komisia a členské štáty musia v úzkej spolupráci s kľúčovými zainteresovanými stranami a partnermi zvýšiť svoju strategickú pripravenosť, aby mohli riešiť hlavné výzvy krízového riadenia v nasledujúcom desaťročí, konkrétne zmenu klímy a vyvíjajúce sa bezpečnostné hrozby. Posilnenie rescEU, najúčinnejšieho a najefektívnejšieho nástroja na úrovni EÚ, by posilnilo odolnosť Únie voči hrozbám, ktoré by mohli mať vplyv na základnú štruktúru európskej spoločnosti.